

Machiavellizmus és személyiségzavar összefüggései az interperszonális kapcsolatok tükrében

Láng András dr.

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológia Intézet, Pécs

Bevezetés: A machiavellizmust szociál- és személyiségpszichológusok a másik személyhez való pragmatikus, érzéketlen, kihasználó és manipulatív hozzáállásként írják le. Számos korábbi kutatás összefüggésbe hozta a machiavellista személyiségvonást és a társkapcsolatok zavarait, illetve a személyiség leíró szinten diszfunkcionálisnak minősített működését. *Célkitűzés:* A szerző annak a vizsgálatát tűzte ki célul, hogy a személyiségzavar interperszonális problémákban megnyilvánuló vetülete és a machiavellizmus között milyen kapcsolat áll fenn. *Módszer:* A vizsgálatban 252 személy (146 nő és 106 férfi; életkori átlag±szórás: 32,46±5,39 év) töltött ki egy machiavellizmust és egy interperszonális problémákat mérő önbeszámoló skálát. *Eredmények:* A machiavellizmus számos interperszonális problémával közepesen erős összefüggést mutatott. Közülük legerősebben az agresszió és a tekintéllyel szembeni ambivalencia jósolta be a machiavellista vonások megjelenését. *Következtetések:* A vizsgálat eredményeit a szerző többek között a páciens–gyógyító kapcsolat vonatkozásában vitatja meg. Orv. Hetil., 2014, 155(39), 1584–1588.

Kulcsszavak: machiavellizmus, személyiségzavar, interperszonális problémák

Machiavellianism and personality disorder: their relationship in the mirror of interpersonal attitudes

Introduction: Social and personality psychologists have described Machiavellianism as a pragmatic, callous-unemotional, exploitative and manipulative attitude towards others. Several former studies linked Machiavellian personality traits and interpersonal problems or personality dysfunction. *Aim:* The aim of this study was to reveal the connection between Machiavellianism and interpersonal problems that are characteristic of personality disorders. *Method:* 252 participants (146 females and 106 males, aged 32.46±5.39 years, mean±SD) filled out self-report measures of Machiavellianism and personality disorder related interpersonal problems. *Results:* There was a medium strength relationships between Machiavellianism and several interpersonal problems. Aggression and ambivalence proved to be significant predictors of Machiavellian personality traits. *Conclusions:* Results are discussed in relation to the patient–therapist bond.

Keywords: Machiavellianism, personality disorders, interpersonal problems

Láng, A. [Machiavellianism and personality disorder: their relationship in the mirror of interpersonal attitudes]. Orv. Hetil., 2014, 155(40), 1584–1588.

(Beérkezett: 2014. július 4.; elfogadva: 2014. augusztus 3.)

Machiavellizmus és pszichológiai jóllét vagy éppen pszichiátriai tünetek összefüggése számos kutatás tárgyát képezte már az eddigiekben is [1, 2]. Sőt a jelenség személyiségműködéssel, személyiségzavarokkal való kapcsolatát is vizsgálták [3, 4]. Ezek a kutatások elsősorban azonban a személyiségzavarok leíró megközelítését alkalmazták. Jelen kutatásunkban azt tűztük ki célul, hogy a machiavellizmus és a személyiségzavar kapcsolatát elsődlegesen a személyközi, kapcsolati működés szintjén vizsgáljuk. Ehhez elsőként a machiavellizmus jelenségét – elsősorban annak kapcsolati vetületét –, majd a machiavellizmus és a személyiségvonások, személyiségműködés összefüggéseit mutatjuk be. Ezután saját kutatásunk eredményeit közöljük és vitatjuk meg.

vellizmus és a személyiségzavar kapcsolatát elsődlegesen a személyközi, kapcsolati működés szintjén vizsgáljuk. Ehhez elsőként a machiavellizmus jelenségét – elsősorban annak kapcsolati vetületét –, majd a machiavellizmus és a személyiségvonások, személyiségműködés összefüggéseit mutatjuk be. Ezután saját kutatásunk eredményeit közöljük és vitatjuk meg.

Machiavellizmus

Niccolò Machiavelli reneszánsz diplomata *A fejedelem* című művében [5] egy olyan politikai, vezetési, uralkodási stratégia alapjait fektette le, amelynek legfőbb motója: „A cél szentesíti az eszközt!” Ezt a pragmatikus, manipulatív, sokszor amorális viselkedést az 1970-es évektől kezdve a szociálpszichológia és a személyiség-lélektan is vizsgálni kezdte [6], és a fent említett reneszánsz szerzőről machiavellizmusnak nevezte el a jelenséget. Ezen kutatások – és számos, azóta is folyó kutatás – alapján a machiavellista személyeket erős cinizmussal, mások kihasználására és manipulálására irányuló személyközi stratégiával, és mindezek mellé érzelmileg visszafogott hozzáállással jellemezhetjük [6, 7, 8]. Viselkedésüket alapvetően saját céljaik elérése irányítja, és ennek során mások érdekeit, szükségleteit, érzéseit nem veszik figyelembe. Társas szempontból negatívnak értékelhető viselkedésük sokszor sikeres is a cél elérése szempontjából. Éppen a sikeresség és a morális és társas következmények figyelmen kívül hagyása közti felszíni ellentmondás miatt a szakirodalomban jelentős vita tárgyát képezi mind a mai napig, hogy a machiavellizmusról célszerűbb-e egyfajta intelligenciaként [9] vagy épp ellenkezőleg, súlyos érzelmi, személyiségbeli deficitként beszélni [3]. A következő részben a machiavellizmushoz kapcsolódó személyiségvonásokat és érzelmi deficiteket mutatjuk be.

Machiavellizmus és személyiségvonások, személyiségműködés

A személyiség intrapszichés és interperszonális működése szempontjából is kiemelt fontosságú az érzelemszabályozás. A modern fejlődési pszichopatológia az érzelemszabályozás nehézségeire transzdiagnosztikus – szinte minden mentális zavarban jelen lévő – kategóriaként tekint [10]. A kutatások eredményei szerint a machiavellista személyek érzelmi intelligenciája alacsonyabb, mint kevésbé machiavellista társaiké [11]. Az érzelemszabályozás szempontjából másik jelentős kutatási eredmény, hogy a machiavellista személyekre jellemző az alexitímia, vagyis az érzelmek felismerésének, azonosításának és hétköznapiak során történő konstruktív használatának zavara [12]. A személyiségvonások terén a magas machiavellizmus a „Nagy Ötök” közül magas neuroticitással, alacsony lelkiismeretességgel és barátságossággal [13, 14], ezenkívül alacsony őszinteséggel és alázatossággal [14], az Eysenck-féle személyiségmodellben pedig a pszichoticizmussal és az extravertióval [15] jár együtt. Czibor és Bereczkei [16] kutatásukban azt találták, hogy a magas machiavellizmus mindhárom cloninger-i karakterfaktorról (önirányítottság, együttműködés és transzcendencia) negatív együttjárást mutat. Utóbbi két eredmény [15, 16] vizsgálódásunk szempontjából különösen fontos, hiszen az alacsony önirányítottság és együttműködés a személyiségzavaros személyek meghatározó jel-

lemzője [17], az extravertió és a pszichoticizmus pedig számos deviáns, antiszociális vonással jár együtt [18].

A fenti, a személyiséget vonások szintjén közelítő kutatások eredményei előrevetítik a machiavellizmus és a személyiségzavarok kapcsolatát. Több kutatás [3, 4] is a DSM-IV leíró személyiségzavar kritériumainak dimenziális megközelítését alkalmazva azt találta, hogy a machiavellizmus számos személyiségzavarral gyenge-közepes erősségű együttjárást mutat. Az együttjárás a borderline, az antiszociális, a narcisztikus, a paranoid és a szkizoid személyiségzavar esetében volt a legkifejezettebb.

A fentiek ismeretében kutatásunk célkitűzése kettős volt. Először: közelebbi képet szeretnénk volna kapni arról, hogy a személyközi működés szempontjából problémát jelentő sajátságok közül melyek azok, amelyek együtt járnak a machiavellista személyiségvonásokkal. Másodszor: kíváncsiak voltunk, hogy egy nem klinikai mintán a személyiségzavar megjelenése és a machiavellista attitűd együtt járnak-e.

Módszer

Minta és eljárás

Hogy eredményeink minél szélesebb körben alkalmazhatóak legyenek, a jelenleg nappali tagozaton egyetemi tanulmányokat végző hallgatókat kizártuk a mintagyűjtésből. A vizsgálati személyeket a kutatási asszisztensek kényelmi populációjából vettük, minden kutatási asszisztens körülbelül 50 főnyi adatot gyűjtött. A részvétel önkéntes volt, vizsgálati személyeink informált beleegyezésüket adták a részvételhez és bármikor élhettek az elállás jogával. A résztvevők egy átfogóbb kutatás („Machiavellizmus, korai környezet és intrapszichés működésmód”) keretében kapták kézhez a kérdőíveket, majd azokat kitöltés után visszajuttatták a kutatási asszisztensekhez. A hiányosan kitöltött kérdőívek miatt az adatbázisból 23 főt töröltünk. A fentiek figyelembevételével vizsgálatunkban 252 fő (146 nő, 106 férfi) vett részt. Alanyaink életkora 23 és 45 év között változott (átlag: 32,46 év, szórás: 5,39 év), túlnyomó többségük (90,4%) legalább érettségivel rendelkezett.

Mérőeszközök

A machiavellista személyiségvonás mérésére a 20 állítást tartalmazó Mach-IV Skálát [6] használtuk. A kitöltők 7 fokú Likert-skálán jelölték, mennyire értenek egyet az állításokkal. A válaszokból összpontszámot számítottunk, amely a machiavellista személyiségvonás mértékét jelöli. A skála belső megbízhatósága megfelelőnek bizonyult (Cronbach $\alpha=0,81$).

A személyiségzavar jelenlétére utaló interperszonális problémákat az Interperszonális Problémák Leltára 25 ítemes verziójával (IIP-PD-25) mértük fel [19]. Az interperszonális nehézségekre vonatkozó állításokat a vá-

1. táblázat | A vizsgált változók közötti Pearson-féle korreláció erőssége (r) és a változók leíró adatai (átlag±szórás)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. Mach-IV	92,90±15,37	0,273**	0,436**	0,465**	0,085	0,204**
2. IIP-PD-25 Szenzitivitás	0,273**	1,17±0,81	0,466**	0,561**	0,716**	0,659**
3. IIP-PD-25 Ambivalencia	0,436**	0,466**	0,60±0,67	0,596**	0,145*	0,443**
4. IIP-PD-25 Agresszió	0,465**	0,561**	0,596**	0,63±0,75	0,257**	0,391**
5. IIP-PD-25 Társas megerősítés iránti igény	0,085	0,716**	0,145*	0,257**	1,12±0,99	0,553**
6. IIP-PD-25 Szociabilitás hiánya	0,204**	0,659**	0,443**	0,391**	0,553**	0,62±0,72

* p<0,05; ** p<0,01

2. táblázat | A machiavellizmus bejósolásában szerepet játszó interperszonális zavar változói; a többszörös lineáris regresszió elemzésének eredménye

	β	t	p
IIP-PD-25 Szenzitivitás	0,009	0,084	= 0,933
IIP-PD-25 Ambivalencia	0,253	3,409	< 0,005
IIP-PD-25 Agresszió	0,327	4,345	< 0,001
IIP-PD-25 Társas megerősítés iránti igény	-0,028	-0,328	= 0,743
IIP-PD-25 Szociabilitás hiánya	-0,026	-0,335	= 0,738

Függő változó: Mach-IV-pontszám; szignifikáns prediktor változók kiemelve.

laszadók 5 fokú Likert-skálán értékelték. A 25 állítás öt dimenziót mér:

a) szenzitivitás – érzékenység a társas környezet negatív visszajelzéseire;

b) ambivalencia – tekintélyszemélyekhez, feljebbvalókhoz való alkalmazkodás nehézségei;

c) agresszió – személyekkel szembeni erőszakos impulzusok, cselekedetek;

d) társas megerősítés iránti igény – dependens, másokra irányult viselkedés;

e) szociabilitás hiánya – társas kapcsolatok létesítése és fenntartása területén fellépő problémák.

Az összesített problémaskála és mind az öt dimenzió megfelelő belső megbízhatóságot mutatott (0,86 < Cronbach α < 0,94). Az interperszonális problémák felmérésén kívül az IIP-PD-25 első három dimenzióján elért pontszám lehetővé teszi, hogy személyiségzavar meglétére – elsősorban a B-klaszteres személyiségzavarok területén – valószínűségi becslést tegyünk. A csoportosításnál – magyar standard hiányában – az eredeti amerikai vágópontokat vettük figyelembe [20].

Statisztikai elemzések

A machiavellizmus és az interperszonális működésben jelentkező problémák kapcsolatát Pearson-féle korrelációval vizsgáltuk. Az interperszonális problémáknak a machiavellizmus kialakulásában játszott szerepét többszörös lineáris regressziós elemzés segítségével térképeztük

fel. A személyiségzavar lehetőségének szűréséből adódó eredmények alapján kialakított csoportok (nincs személyiségzavar, lehetséges személyiségzavar, valószínű személyiségzavar) machiavellizmus-pontszámait varianciaanalízissel hasonlítottuk össze.

Eredmények

A mért változók közötti kapcsolatot elemző Pearson-féle korreláció eredményeit és a változók leíró adatait az 1. táblázat tartalmazza. A machiavellizmus gyenge, de szignifikáns kapcsolatot mutatott a szenzitivitással és a szociabilitás hiányával, és közepes erősségű szignifikáns kapcsolatot mutatott az ambivalenciával és az agresszióval. Ezek alapján elmondhatjuk, hogy minél nagyobb fokú machiavellizmusról számoltak be a résztvevők, annál érzékenyebbek voltak mások vélt vagy valós negatív visszajelzéseire, annál kevésbé voltak képesek együttműködni tekintélyszemélyekkel, annál agresszívebben viselkedtek, és annál több problémájuk akadt a társas beilleszkedéssel, más emberek közelségével. A 2. táblázatban bemutatott többszörös lineárisregresszió-elemzés eredményei alapján a mért interperszonális problémák a machiavellizmus mértékében mutatkozó variancia közel 26%-át voltak képesek magyarázni ($R^2=0,257$). A változók közül az ambivalencia – vagyis a tekintélyszemélyekhez való alkalmazkodás képességének hiánya – és az agresszió bizonyult szignifikáns prediktornak.

Ahogy azt a mérőeszköz bemutatásánál már jeleztük, az IIP-PD-25 lehetővé teszi, hogy vágóértékek felhasználásával csoportokat képezzünk a személyiségzavar valószínűsége alapján. A három csoport Mach-IV-teszten elért eredményét varianciaanalízis segítségével hasonlítottuk össze (3. táblázat). A csoportok egyenkénti összehasonlítását Bonferroni-próbával végeztük el. Az elemzés eredménye szerint szignifikáns különbség van a három csoport között a machiavellizmus mértékét tekintve, és mindhárom csoport átlaga szignifikánsan eltér a másik két csoport átlagától. A legkisebb mértékben azokat jellemezte machiavellista attitűd, akik nem voltak érintettek a személyiség diszfunkcionális működésében, míg a leginkább machiavellisták azok voltak, akik nagy valószínűséggel személyiségzavarral küzdenek. Azok a személyek, akik a személyiségzavar megléte szempontjára

3. táblázat | A személyiségzavar valószínűsége szempontjából képzett csoportok Mach-IV pontszámainak összehasonlítása varianciaanalízissel

	Nincs személyiségzavar (n=133)		Lehetséges személyiségzavar (n=56)		Valószínű személyiségzavar (n=63)		F	df	p
	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás			
Mach-IV-pontszám	87,80	13,85	94,43	11,89	102,30	16,57	22,76	2	< 0,001

Az utólagos Bonferroni-próba szerint mindhárom csoport átlaga szignifikánsan ($p < 0,05$) eltér a másik két csoport átlagától

ból átmenetet képeztek (lehetséges személyiségzavar), a machiavellizmus szempontjából is – egy mindkét másik csoporttól elkülönülő – köztes szintről számoltak be.

Megbeszélés

Eredményeink szerint a machiavellizmus számos személyközi problémával – legkifejezettebben a tekintélyszemélyekkel kapcsolatos nehézségekkel és az agresszióval – együttjárást mutatott. A személyiségzavar fennállásának valószínűsége is kapcsolatban állt a machiavellista személyiségvonásokkal. Minél valószínűbb volt a személyiségzavar jelenléte a csoportban, tagjai annál kifejezettebb machiavellista vonásokról számoltak be. Eredményeink visszaigazolták a nemzetközi szakirodalomban [3, 4] kapott összefüggéseket. Gyakorlati szempontból a machiavellista személyiségvonás – és annak jól látható jelei, mint például a cinizmus, a manipulatív hajlam, az emberi természet pozitív szemléletének hiánya – felszíni ismertetőjegye lehet a személyiségzavaros személyeknek. A túlságosan korai diagnosztikus címkézés veszélyét szem előtt tartva a machiavellista vonások felismerése a pszichiátriai diagnózis pontos kritériumainak ismerete nélkül is figyelmeztető jel lehet a személyiségzavar további kivizsgálásának és szakszerű terápiás kezelésének irányába. Ugyanakkor a machiavellista attitűd közepesen erős összefüggése a tekintélyszemélyekkel kapcsolatos problémákkal és az agresszióval a mindennapi orvosi ellátás szempontjából is tovább vizsgálandó jelenséggé teszi a machiavellizmust. Az ambivalencia mentén az orvossal való együttműködés zavarai valószínűsíthetőek, míg az agresszió az A típusú személyiség hosztilitásával [21] mutatott hasonlósága miatt a szív-érrendszeri megbetegedésekre teheti különösen fogékonyvá a machiavellista személyeket.

A fentiekhez kapcsolódóan érdemes kiemelni azt az érdekes eredményt, hogy nem klinikai mintánkban a résztvevők negyede (63 fő) valószínűleg a személyiségműködés klinikai mértékű zavarában szenvedett. Ez az eredmény felhívja figyelmünket arra, hogy jelentős számban fordulnak elő személyiségzavarral élő személyek a pszichiátriai ellátáson kívül is. Ezen felismerés fontossága abban állhat, hogy a személyiségzavarral élők a) társas kapcsolatai, b) önmagukról, másokról és a világról való gondolkodásuk, c) érzelmi reakciók és d) impulzivitásuk

jelentősen eltérnek az adott kultúrában normálisnak tekintettől [22]. Ezen sajátosságok a mindennapok során jelentős negatív hatást gyakorolnak viselkedésükre a családban, munkahelyen vagy éppen az orvossal való kapcsolatban. Felismerésük és hatékony kezelésük tehát elsődleges népegészségügyi és nemzetgazdasági szempontot kellene, hogy jelentsen.

Anyagi támogatás: A kutatás a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergenciaprogram című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

A közlemény végleges változatát a szerző elolvasta és jóváhagyta.

Érdekeltségek: A szerzőnek nincsenek érdekeltségei.

Irodalom

- [1] Ali, F., Chamorro-Premuzic, T.: The dark side of love and life satisfaction: Associations with intimate relationships, psychopathy and Machiavellianism. *Pers. Individ. Differ.*, 2010, 48(2), 228–233.
- [2] Bakir, B., Yilmaz, U. R., Yavas, I.: Relating depressive symptoms to Machiavellianism in a Turkish sample. *Psychol. Rep.*, 1996, 78(3), 1011–1014.
- [3] McHoskey, J. W.: Machiavellianism and personality dysfunction. *Pers. Individ. Differ.*, 2001, 31(5), 791–798.
- [4] Douglas, H., Bore, M., Munro, D.: Distinguishing the dark triad: Evidence from the five-factor model and the Hogan development survey. *Psychology*, 2012, 3(3), 237–242.
- [5] Machiavelli, N.: The Prince. [A fejedelem.] Cartaphilus Kiadói Kft., Budapest, 2006. [Hungarian]
- [6] Christie, R., Geis, F. L.: Studies in machiavellianism. Academic Press, New York, 1970.
- [7] Febr, B., Samsom, D., Paulhus, D. L.: The construct of Machiavellianism: Twenty years later. In: Spielberger, C. D., Butcher J. N. (eds.): *Advances in personality assessment – Vol. 9*. Lawrence Erlbaum, Hillsdale, 1992.
- [8] Jones, D. N., Paulhus, D. L.: Machiavellianism. In: Leary, M. R., Hoyle, R. H. (eds.): *Handbook of individual differences in social behavior*. Guilford Press, New York, 2009.

- [9] *Wilson, D. S., Near, D., Miller, R. R.*: Machiavellianism: a synthesis of the evolutionary and psychological literatures. *Psychol. Bull.*, 1996, 119(2), 285–299.
- [10] *Bóna, A., Kun, B., Kőkönyei, G., et al.*: Affective dysregulation and its consequences: Eating disorders and addictions. [Az affektív szabályozás zavarai és következményei. Evészavarok és addiktív betegségek.] *Magy. Pszichol. Szle*, 2013, 68(1), 71–88. [Hungarian]
- [11] *Austin, E. J., Farrelly, D., Black, C., et al.*: Emotional intelligence, Machiavellianism and emotional manipulation: Does EI have a dark side? *Pers. Individ. Differ.*, 2007, 43(1), 179–189.
- [12] *Wastell, C., Booth, A.*: Machiavellianism: An alexithymic perspective. *J. Soc. Clin. Psychol.*, 2003, 22(6), 730–744.
- [13] *De Vries, R. E., van Kampen, D.*: The HEXACO and 5DPT models of personality: a comparison and their relationships with psychopathy, egoism, pretentiousness, immorality, and Machiavellianism. *J. Pers. Disord.*, 2010, 24(2), 244–257.
- [14] *Lee, K., Ashton, M. C.*: Psychopathy, Machiavellianism, and narcissism in the Five-Factor Model and the HEXACO model of personality structure. *Pers. Individ. Differ.*, 2005, 38(7), 1571–1582.
- [15] *Allsopp, J., Eysenck, H. J., Eysenck, S. B. G.*: Machiavellianism as a component in psychoticism and extraversion. *Pers. Individ. Differ.*, 1991, 12(1), 29–41.
- [16] *Czibor, A., Bereczkei, T.*: Machiavellian people's success results from monitoring their partners. *Pers. Individ. Differ.*, 2012, 53(3), 202–206.
- [17] *Svrakic, D. M., Whitehead, C., Przybeck, T. R., et al.*: Differential diagnosis of personality disorders by the seven-factor model of temperament and character. *Arch. Gen. Psychiatry*, 1993, 50(12), 991–999.
- [18] *Jang, K. L., Livesley, W. J., Vernon, P. A.*: The relationship between Eysenck's P–E–N model of personality and traits delineating personality disorder. *Pers. Individ. Differ.*, 1998, 26(1), 121–128.
- [19] *Morse, J. Q., Pilkonis, P. A.*: Screening for personality disorders. *J. Pers. Disord.*, 2007, 21(2), 179–198.
- [20] *Baer, L., Blais, M. A.*: Handbook of clinical rating scales and assessment in psychiatry and mental health. Humana Press, New York, 2010.
- [21] *Smith, T. W., Follick, M. J., Korr, K. S.*: Anger, neuroticism, type A behaviour and the experience of angina. *Br. J. Med. Psychol.*, 1984, 57(3), 249–252.
- [22] *Millon, T., Davis, R. O.*: Disorders of personality: DSM-IV and beyond. John Wiley & Sons, Hoboken, New Jersey, 1996.

(Láng András dr.,
Pécs, Ifjúság útja 6., 7624
e-mail: andraslang@hotmail.com)

Hargittai István
Eltemetett dicsőség
avagy hogyan tették a szovjet tudósok superhatalommá a Szovjetuniót

A TELLER és az AMBÍCIÓ ÉS KIVÁNCSSÁG
sikerkönyvek szerzőjének új könyve

www.akademiaikiado.hu

AKADÉMIAI KIADÓ